

A&W-rapport 1456

ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE VOORGENOMEN PLANNEN OP HET TERREIN VAN MMC DONDEREN

Concept

in opdracht van

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

A&W-rapport 1456

**ECOLOGISCHE BEOORDELING VAN DE
VOORGENOMEN PLANNEN OP HET
TERREIN VAN MMC DONDEREN**

CONCEPT

J. Schut

Projectnummer 1434mil	Projectleider J. Schut	Status Conceptrapport
Autorisatie Goedgekeurd	Paraaf R. Strijkstra	Datum 17 juni 2010

Schut, J., 2010.

Ecologische beoordeling van de voorgenomen plannen op het terrein van MMC Donderen. A&W-rapport 1456. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Opdrachtgever

DLG Utrecht
Postbus 20030
3502 LA Utrecht
Tel. (030) 23 40 01

Foto Voorplaat

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang;
Benny Klazenga, Katlijk

Uitvoerder

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
E-mail: info@altwym.nl
Web: www.altwym.nl

INHOUD

1. INLEIDING	1
2. BEOOGDE HERINRICHTING	3
2.1. Huidige situatie	3
2.2. Inrichtingsplannen	3
3. RELEVANTE NATUURWAARDEN	5
3.1. Beschermd gebied	5
3.2. Beschermd soorten	6
4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING	11
4.1. Algemeen	11
4.2. Effecten op beschermd gebied en beoordeling	11
4.3. Effecten op beschermd soorten en beoordeling	12
4.4. Samenvattende tabel	16
5. CONCLUSIES	17
5.1. Conclusies m.b.t. beschermd gebied	17
5.2. Conclusies m.b.t. beschermd soorten	17
6. MITIGATIE VAN NEGATIEVE EFFECTEN	19
LITERATUUR	21
Bijlage 1 Relevante natuurwetgeving	

1. INLEIDING

Aanleiding

De Dienst Landelijk Gebied Drenthe (DLG) is momenteel bezig met de voorbereidingen voor de functieverandering van Munitiemagazijncomplex (MMC) Donderen. Hoewel de exacte vormgeving van de geplande ingrepen op dit moment nog niet volledig bekend is, wordt de huidige militaire functie omgezet in een combinatie van recreatieve, educatieve en ecologische functies. Daarbij worden ingrepen voorzien zoals het slopen van een deel van de aanwezige munitiebunkers, een veranderend gebruik van de resterende bunkers en het aanleggen van recreatieve voorzieningen.

Op dit moment bevindt de planvorming zich in een fase van ontwikkeling en voorbereiding. In dit kader is ecologisch onderzoek gewenst om te beoordelen of de voorgenomen herinrichting stuit op conflicten met de natuurwetgeving. DLG heeft Altenburg & Wymenga verzocht het onderzoek en de beoordeling uit te voeren.

Inhoud van het rapport

Deze rapportage start met een beknopt overzicht van de ecologische wet- en regelgeving die relevant is bij ruimtelijke ontwikkelingen. Vervolgens worden de huidige situatie in het plangebied en de beoogde inrichtingsplannen beschreven. Daarna volgt het onderzoek dat voor de ecologische beoordeling nodig is. Het onderzoek beantwoordt de volgende vragen, die in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn, Flora- en faunawet en overige natuurbescherming van belang zijn:

- Komen in het plangebied of nabije omgeving beschermde gebieden voor?
- Zo ja, hebben de plannen (significant) negatieve effecten op deze gebieden en zijn die te voorkomen?
- Komen in het plangebied beschermde planten- en diersoorten voor?
- Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?

Indien relevante negatieve effecten ten aanzien van beschermde gebieden en/of soorten niet voorkomen kunnen worden, zijn vergunningen en/of ontheffingsaanvragen noodzakelijk. In die gevallen wordt aangegeven of verzachtende en compenserende maatregelen nodig zijn.

Aanpak

Voor hoofdstuk 2 is uitgegaan van de informatie die verstrekt is door de opdrachtgever. Het hoofdstuk met de relevante natuurwaarden (hoofdstuk 3) is gebaseerd op twee benaderingswijzen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het plangebied. Daarnaast is in het voorjaar en de zomer van 2009 en een deel van 2010 veldonderzoek uitgevoerd. De data van de veldbezoeken en het doel is aangegeven in tabel 1. Voor een uitgebreidere beschrijving van de aanpak ten aanzien van hoofdstuk 3 wordt verwezen naar de paragrafen 1.2 en 2.3 in bijlage 1. De hoofdstukken 4 en 5 zijn vervolgens uitgewerkt aan de hand van de informatie in de hoofdstukken 2 en 3.

Altenburg & Wymenga presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het

onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. BEOOGDE HERINRICHTING

2.1. HUIDIGE SITUATIE

Het plangebied omvat het MMC Donderen, een voormalige munitieopslag gelegen tussen de dorpen Donderen en Norg (gemeente Noordenveld, zie figuur 1). Het plangebied beslaat ongeveer 24 hectare en bestaat in de huidige situatie uit een omheind terrein aan de Norgeweg. Het westelijke deel van het terrein vormt het eigenlijke MMC. Dit terrein is omheind en begroeid met bosschages en jong bos. Op dit deel van het terrein liggen 15 bunkers, één wachtgebouw, één werkplaats en twee dienstwoningen, die buiten de omheining zijn gelegen (bron: Handboek Militaire terreinen, DLG 2004). De woningen worden momenteel antikraak bewoont. De overige gebouwen op het terrein worden sinds november 2009 gebruikt door een kunstenaarscollectief. De bunkers zijn bovengronds gebouwd en omzoomd door een aarden wal. Tot 2009 is het terrein in beheer geweest bij Defensie. Het gebruik bestond toen uit regelmatige activiteit op het terrein (wekelijks tot enkele malen per week), zoals het laden en lossen van goederen met vrachtwagens. De dienstwoningen zijn altijd bewoond geweest. Het oostelijke gedeelte van het terrein was in 2009 en 2010 in gebruik als maïsakker.

2.2. INRICHTINGSPLANNEN

Hoewel de voorgenomen plannen nog niet in detail bekend zijn, is wel bekend dat de huidige militaire functie van het plangebied (opslag van munitie) zal verdwijnen om plaats te maken voor een combinatie van recreatieve, educatieve en ecologische functies. Op de website van de Projectorganisatie Ontwikkeling Militaire terreinen (<http://www.ontwikkelingmilitaireterreinen.nl/pages/mmc-donderen.aspx>) wordt een schets van de plannen gegeven: De betrokken gemeenten Noordenveld en Tynaarlo hebben een voorkeur voor een herbestemming naar een kunst- en cultuurlandgoed. Hierbij wordt uitgegaan van de bouw van een landhuis aan de voorzijde van het complex en het behoud van de munitiebunkers op het achterterrein. De bunkers kunnen bestemmingen krijgen zoals atelier, repetitieruimte, artist-in-residence, expositieruimte of kunstopslag. Daarbij worden ingrepen voorzien zoals het slopen van een deel van de aanwezige munitiebunkers en een veranderend gebruik van de resterende bunkers. Ecologie speelt in de nieuwe functie die het terrein zal krijgen een belangrijke rol, in verband met de ligging van het complex te midden van verschillende belangrijke natuurgebieden en in de EHS.

Figuur 1. Ligging van het plangebied en beschermde gebieden in de omgeving (EHS en Natura 2000-gebieden).

3. RELEVANTE NATUURWAARDEN

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van natuurwaarden die aanwezig zijn binnen en in de omgeving van het plangebied en die tevens beschermd zijn in het kader van ecologische wet- en regelgeving. Er wordt nader ingegaan op natuurwaarden die door hun aanwezigheid/nabijheid mogelijk beïnvloed kunnen worden door de werkzaamheden ten behoeve van de herinrichting van het plangebied.

3.1. BESCHERMDE GEBIEDEN

Natura 2000 gebieden

Het plangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied (www.minlnv.nl, figuur 1). Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied in de omgeving van het plangebied wordt gevormd door 'Norgersholt' op ruim 5,5 kilometer van het plangebied. Het Norgersholt is aangewezen vanwege het voorkomen van een bijzonder goed ontwikkelde vorm van het habitatype 'Atlantische zuurminnende beukenbossen met Ilex en soms ook Taxus in de ondergroei (Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion)'.

Ecologische hoofdstructuur

Het plangebied maakt geen deel uit van de (P)EHS. Hoewel het plangebied op de website van de provincie Drenthe (<http://www.drenthe.info/kaarten/website/fmc2/ehs.html>) is aangemerkt als onderdeel van de EHS, is in het Provinciaal Ontwikkelingsplan II (POP II) bepaald, dat militaire terreinen weliswaar EHS-waardig kunnen zijn, maar wegens hun militaire bestemming geen onderdeel kunnen vormen van de EHS. Het plangebied is wel omgeven door EHS-gebieden. De provincie heeft hiervoor het doeltype 'Bos van arme zandgronden (3.64)' (zie Bal et al. 2001) geselecteerd. Dit doeltype bestaat uit vrij laag tot matig hoog opgaand bos, van (matig) droge, zure en voedselarme zandgronden. In het bos komen volgens het Handboek Natuurdoeltypen boomsoorten zoals Zomereik en Ruwe berk voor. De struiklaag is matig ontwikkeld en bestaat vooral uit Wilde lijsterbes en Sporkehout. Bij dit doeltype horen diverse diersoorten, waaronder verschillende vleermuissoorten, de Boommarter, Eekhoorn en verschillende vogelsoorten. Naast de kenmerkende soorten van het beschreven natuurdoeltype zijn voor de PEHS ook zaken van belang die samenhangen met rust, duisternis en afwezigheid van verstoring. Deze zaken worden de 'wezenlijke waarden' genoemd.

Overige gebiedsbescherming

Naast de hierboven genoemde vormen van gebiedsbescherming, kunnen natuurgebieden ook worden beschermd via andere vormen van regelgeving, zoals een bestemmingsplan. Dit geldt niet voor het plangebied en de directe omgeving daarvan.

3.2. BESCHERMDE SOORTEN

Algemeen: beschermde soorten Flora- en faunawet en Rode Lijsten

Gezien het biotoop (bosschages en jong bos) in het plangebied en de ligging van het plangebied (omringd door natuur) moet mogelijk rekening worden gehouden met enkele algemene soorten die wettelijk beschermd zijn. Deze behoren tot de volgende groepen:

- Planten
- Amfibieën
- Reptielen
- Vogels
- Vleermuizen
- Overige zoogdieren

Op basis van de ligging van het plangebied, de aanwezige biotopen en de aard van de voorgenomen plannen, is het niet waarschijnlijk dat andere soorten of soortgroepen dan de bovengenoemde worden beïnvloed. De relevante en niet-relevante soortgroepen worden hieronder beschreven.

Niet-relevante soortgroepen

Ongewervelde diersoorten

Volgens de verspreidingsgegevens worden in de omgeving van het plangebied geen wettelijk beschermde ongewervelde dieren verwacht (De Bruyne 2004, Kalkman 2004, Peeters et al. 2004, Timmermans et al. 2004, EIS et al. 2007, Bouwman et al. 2008). Wettelijk beschermde ongewervelde dieren stellen meestal zeer specifieke eisen aan hun leefmilieu. Binnen en nabij het plangebied zijn geen geschikt voortplantingswater voor libellen (zoals water met Krabbenscheer en andere bijzondere waterplantenvegetaties) aanwezig. Voor beschermde dagvlinders zijn vegetaties met geschikte waardplanten nodig. Deze zijn wel aanwezig op het nabijgelegen natuurgebied het Noordenveld, maar deze ontbreken in het plangebied. Daardoor zijn de ecologische randvoorwaarden voor beschermde ongewervelde dieren niet aanwezig, waardoor deze soorten hier niet worden verwacht.

Vissen

In het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Het is daarom onwaarschijnlijk dat er beschermde vissoorten voorkomen op het terrein van MMC Donderen.

Relevante soortgroepen

Planten

De biotopen in het plangebied bestaan uit bosschages en jong (aangeplant) loofbos. De belangrijkste soorten hierin zijn Zomereik, Amerikaans krentenboompje en verschillende grassoorten (waaronder Bochtige smele, Gewoon struisgras en Gladde witbol). De wegbermen in het plangebied zijn begroeid met verschillende algemene grassoorten en plaatselijk matig voedselarm. Het plangebied is in principe geschikt voor licht beschermde soorten zoals het Grasklokje of de Brede wespenorchis. Van beide soorten zijn in 2009 groeiplaatsen aangetroffen. Een bijzonderheid die in het uiterste zuidwesten van het plangebied aanwezig is, is de Zevenster. Deze soort is landelijk gezien zeldzaam. Zevenster groeit hier in een halfopen naaldbos. Op deze plaats groeit ook het Lelietje-van Dalen.

Tijdens de veldbezoeken van 2009 en 2010 zijn geen beschermde plantensoorten uit de tweede of de derde beschermingscategorieën van de Flora- en faunawet aangetroffen in MMC Donderen. We gaan er daarom van uit dat er in het plangebied geen zwaar(der) beschermde plantensoorten voorkomen.

Amfibieën

Uit verspreidingsgegevens van amfibieën blijkt dat in de omgeving van het plangebied naast enkele algemene soorten, ook de zwaar beschermde amfibieënsoorten de Heikikker en de Poelkikker zijn waargenomen (www.ravon.nl, RAVON 2007, Creemers et al. 2009). Wegens het ontbreken van geschikte oppervlaktewateren is het onwaarschijnlijk dat het plangebied door de genoemde soorten wordt gebruikt als voortplantingsgebied. Wel kan het voor sommige algemene en licht beschermde soorten (zoals de Gewone pad en de Bruine kikker) deel uitmaken van het landbiotoop. Dit is minder waarschijnlijk voor de Heikikker en de Poelkikker. Eerstgenoemde heeft een voorkeur voor vochtige tot natte grazige vegetaties of heidebegroeiingen, terwijl de Poelkikker zich doorgaans niet ver van oppervlaktewater begeeft en bij voorkeur voorkomt op zonnige plaatsen. Omdat dergelijke biotopen in het plangebied momenteel niet voorhanden zijn, is het niet uitgesloten dat zich populaties van zwaar beschermde amfibieën in het plangebied bevinden.

Reptielen

Verspreidingsgegevens van reptielen laten zien, dat in de omgeving van het plangebied verschillende beschermde reptielen zijn waargenomen (RAVON 2007, Creemers et al. 2009). Het gaat in elk geval om de middelzwaar beschermde Levendbarende hagedis en de zwaar beschermde soorten Adder, Hazelworm en Ringslang. Het merendeel van de waarnemingen heeft betrekking op de omliggende natuurgebieden (Noorderveld). De in MMC Donderen aanwezige biotopen zijn echter mogelijk geschikt voor de Levendbarende hagedis en de Hazelworm. Daarom heeft in 2009 en 2010 gericht veldonderzoek plaatsgevonden naar het voorkomen van deze reptielen. Daarbij is gebruik gemaakt van de zogenaamde 'plaatjesmethode' (zie Gent & Gibson 1998) in combinatie met het afzoeken van geschikte plekken in het plangebied, om zo zichtwaarnemingen te verzamelen. In totaal zijn 25 reptielenplaatjes in het gebied geplaatst, die tijdens zes bezoeken aan het gebied zijn gecontroleerd. Er zijn geen reptielen in MMC Donderen aangetroffen. We nemen daarom aan dat ze er niet voorkomen.

Vogels

Het plangebied bestaat hoofdzakelijk jong bos, struwelen en ruigten. Het is daardoor geschikt voor verschillende vogelsoorten van bos en struweel, zoals Merel, Zanglijster en Houtduif. Het open oostelijke gedeelte bestaat uit akkerland, en is daardoor geschikt voor akkervogels zoals Kieviten. De gebouwen die op het terrein van MMC Donderen aanwezig zijn, kunnen door verschillende vogelsoorten worden gebruikt als nestlocatie. Daarnaast kunnen mogelijk vaste verblijfplaatsen van vogelsoorten die jaarrond worden beschermd (zoals verschillende roofvogelsoorten) in het plangebied aanwezig zijn.

Vleermuizen

Ten gevolge van het gebruik en de ligging van MMC Donderen is het gebied potentieel zeer geschikt voor vleermuizen. In de omgeving van het plangebied zijn verschillende soorten waargenomen (zie Limpens et al. 1997), die allemaal in de zware beschermingscategorie van de Flora- en faunawet vallen.

Om het belang van het plangebied en de functie die het heeft voor vleermuizen vast te kunnen stellen, is vleermuisonderzoek uitgevoerd. Vleermuisonderzoek dient te worden

uitgevoerd volgens het 'Vleermuisprotocol', opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en het ministerie van LNV. Dit vleermuisprotocol is gebaseerd op de ecologie van vleermuizen en vormt een leidraad bij het uitvoeren van kwalitatief goed onderzoek aan deze soortgroep. Het protocol wordt door het ministerie van LNV gebruikt als afwegingskader bij de beoordeling van ruimtelijke plannen¹. Voor vleermuizen zijn verschillende onderdelen te onderscheiden die van belang zijn voor de functionaliteit van het leefgebied. Dit zijn: foerageergebieden, zomerverblijfplaatsen, baltsverblijven, overwinteringsverblijven en vliegroutes. In MMC Donderen kunnen zomer- en winterverblijfplaatsen en baltsverblijven worden verwacht. Dit maakt volgens het vleermuisprotocol meerderde veldbezoeken noodzakelijk, waarvan een deel in de zomer en een deel in het najaar dient te worden uitgevoerd.

De najaarsbezoeken, gericht op het vaststellen van baltsverblijven zijn op 1 en 23 september 2009 uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van batdetectoronderzoek. Naast het batdetectoronderzoek is op 27 januari 2010 in de verschillende gebouwen op het terrein gezocht naar overwinterende vleermuizen (zichtwaarnemingen). In de zomer van 2010 hebben conform het vleermuisprotocol twee veldbezoeken plaatsgevonden, gericht op het vinden van kraam- en zomerverblijfplaatsen: één bezoek op 6 mei 2010, het andere (ochtendbezoek) vond plaats op 17 juni 2010.

Foerageergebied

Het plangebied wordt regelmatig benut als onderdeel van het foerageergebied van Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger. Daarnaast zijn Rosse vleermuizen waargenomen.

Zomerverblijfplaatsen

Uit het veldonderzoek blijkt, dat de meeste bunkers in het terrein sporen van bewoning door vleermuizen laten zien. Tijdens de veldbezoeken van 2010 is gezocht naar invliegende vleermuizen. Hieruit bleek, dat het onderhoudsgebouw (OG), bunkers A5, A6, A2 en A3 worden bewoond door Gewone dwergvleermuizen. Het gaat telkens om kleine aantallen (één of twee dieren), met uitzondering van bunker A3: hier werd een kleine kolonie van zeven invliegende exemplaren van de Gewone dwergvleermuis waargenomen. De dieren huizen vermoedelijk in de spouwmuur van de bunkers, die via de open stootvoegen worden bereikt.

Baltsverblijven

In september 2009 werden drie baltsende Gewone dwergvleermuizen aangetroffen in het plangebied. Gewone dwergvleermuizen baltsen vliegend en verhuizen bovendien vaak, waardoor niet kon worden vastgesteld welke gebouwen precies werden bezet. Baltsende dieren werden in elk geval aangetroffen nabij bij de bunkers A3, A4 en B4. Het ligt voor de hand dat de waargenomen dieren zijn gebonden aan de bunkers op het terrein van MMC Donderen.

Overwinteringsverblijven

Er zijn op 27 januari 2010 geen overwinterende vleermuizen aangetroffen. Wel werd eerder in het najaar door de bewoners van het MMC melding gemaakt van een vleermuis in één van de bunkers (mondelijke mededeling A. Dreijer, DLG). Tevens werden op diverse locaties sporen (keutels) aangetroffen, zodat mag worden aangenomen dat de bunkers op het terrein worden gebruikt door vleermuizen. Het gaat daarbij echter niet om grote aantallen overwinterende vleermuizen.

¹Meer informatie over het vleermuisprotocol wordt gegeven op de website van de Gegevensautoriteit Natuur (GAN): <http://www.gegevensautoriteitnatuur.nl>. De GAN is onderdeel van het ministerie van LNV

Vliegroutes

Bij verplaatsingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebied maken vleermuizen meestal gebruik van vaste vliegroutes langs lijnvormige structuren, zoals sloten, kanalen, bomenrijen en huizenblokken. In het plangebied zijn tijdens de veldbezoeken van 2009 en 2010 geen vaste vliegroutes aangetroffen.

Overige zoogdiersoorten

In de omgeving van het plangebied komen enkele beschermde zoogdiersoorten voor. Hieronder wordt per beschermingscategorie besproken welke soorten dit zijn en of deze door de beoogde herinrichting kunnen worden beïnvloed. De meest recente gegevens over zoogdieren worden verzameld op de website www.zoogdieratlas.nl, een project dat beoogt de verspreiding van zoogdieren in Nederland in beeld te brengen. Deze gegevens worden aangevuld met veldwaarnemingen.

Licht beschermde soorten

De door de Flora- en faunawet licht beschermde zoogdieren zijn algemeen voorkomende soorten, zoals Ree, Egel, Haas, Mol, Vos en verschillende muizensoorten. Het plangebied en de omgeving daarvan kunnen voor enkele van deze soorten geschikt leefgebied vormen. Tijdens het veldbezoek van 27 januari 2010 is een hol van (vermoedelijk) een Bunzing op het terrein gevonden.

Middelzwaar beschermde soorten

In de omgeving van het plangebied komen twee middelzwaar beschermde zoogdiersoorten voor, namelijk de Steenmarter en de Eekhoorn. Van de Steenmarter zijn in 2009 sporen gevonden, in de vorm van een verse keutel. Het plangebied wordt door deze soort vermoedelijk gebruikt als foerageergebied. Er zijn tijdens de verschillende veldbezoeken geen aanwijzingen gevonden voor vaste verblijfplaatsen van de Steenmarter of de Eekhoorn.

Zwaar beschermde soorten (m.u.v. vleermuizen)

Uit verspreidingsgegevens van zoogdieren blijkt dat in de ruimere omgeving van het plangebied twee zwaar beschermde zoogdiersoorten voorkomen, namelijk de Das en de Boomarter. Tijdens de veldbezoeken van 2009 en 2010 zijn geen aanwijzingen gevonden voor vaste verblijfplaatsen van de Das en/of de Boomarter. Daarom gaan we er van uit dat er geen zwaar beschermde zoogdiersoorten (m.u.v. vleermuizen) voorkomen op het terrein van MMC Donderen.

4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING

4.1. ALGEMEEN

De plannen voor de herbestemming van het plangebied hebben tot gevolg dat een deel van de aanwezige gebouwen worden gesloopt. In de gebouwen kunnen verblijfplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn. De plannen voorzien tevens in kap van een deel van de aanwezige bosschages. Ook deze kunnen van belang zijn voor beschermde soorten. Daarnaast is sprake van een functieverandering, die tot gevolg heeft dat er mogelijk een verandering in de gebruiksiteit plaatsvindt. Onderwerp van onderzoek is daarom of en in hoeverre habitatverlies voor soorten optreedt. Tevens kan de inrichting en het nieuwe gebruik van het plangebied leiden tot een verlies van kwaliteit van het beschikbare biotoop voor soorten met een beschermde status. Factoren die daarbij een rol kunnen spelen, zijn:

- aantasting of verlies van leefgebied door kap of sloop.
- verstoring tijdens de werkzaamheden.
- permanente verstoring door het nieuwe gebruik.

De relevante gebieden en soorten die mogelijk door deze factoren negatieve effecten kunnen ondervinden, worden hieronder besproken.

4.2. EFFECTEN OP BESCHERMDE GEBIEDEN EN BEOORDELING

Natura 2000 gebieden

Vanwege de externe werking van de Natuurbeschermingswet (bijlage 1), moet ingeschat worden of de beoogde ingrepen effecten hebben op de instandhoudingdoelstellingen voor genoemde soorten en habitattypen in het nabijgelegen Natura 2000-gebied, het Norgerholt. In verband met de ruime afstand (5,5 kilometer) tussen het plangebied en Natura 2000-gebied 'Norgerholt' zijn er geen effecten te verwachten aangewezen natuurwaarden van het Natura 2000-gebied. De plannen stuiten daarom niet op bezwaren vanuit de Natuurbeschermingswet.

Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied maakt geen deel uit van de EHS. Wel wordt het aan drie zijden begrensd door de EHS. Ingrepen in of in de nabijheid van de EHS mogen geen negatieve effecten veroorzaken op de wezenlijke waarden van gebieden die in het kader van de PEHS zijn aangewezen. De wezenlijke waarden van het dichtstbijzijnde deel van de ecologische hoofdstructuur worden, behalve door de aangewezen natuurdoeltypen die zijn vastgesteld door de provincie Drenthe, ruim gedefinieerd in termen van rust, stilte, duisternis en dergelijke.

De rust en stilte in het gebied zal door de activiteiten regelmatig in zekere mate worden aangetast door de activiteiten. In de bestaande situatie is echter al sprake van een bepaalde mate van uitstralende verstoring, ten gevolge van menselijke aanwezigheid (bewoning van de dienstwoningen), activiteit (ten gevolge van het gebruik als munitiemagazijncomplex). Daarom verwachten we, dat de verstoringstoename ten opzichte van de bestaande situatie gering zal zijn, mits wordt gekozen voor gebruiksfunctie waar geen sterke uitstraling van

geluid en/of licht van uit gaat. Wanneer gekozen wordt voor een gebruiksfunctie die gepaard gaat met een sterke uitstraling van licht- en/of geluidsverstoring is het is aan de Provincie Drenthe, die in dit geval het bevoegd gezag vormt voor de provinciale ecologische hoofdstructuur, om over de effecten van de plannen een oordeel te vormen over de toelaatbaarheid ervan. Overigens zal het terrein in het kader van de plannen onderdeel worden van de EHS, zodat er sprake is van een toename van de oppervlakte van de EHS ten gevolge van de functieverandering van het terrein.

Overige vormen van gebiedsbescherming

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met overige vormen van gebiedsbescherming.

4.3. EFFECTEN OP BESCHERMDE SOORTEN EN BEOORDELING

Planten

In de omgeving van het plangebied komen beschermde plantensoorten voor. Op het terrein van MMC Donderen zijn twee licht beschermde plantensoorten aangetroffen: de Brede wespenorchis en het Grasklokje. Na voltooiing kunnen deze soorten mogelijk weer geschikt leefgebied vinden binnen het plangebied. Bovendien geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Er komen op het terrein van MMC Donderen geen plantensoorten uit de tweede en/of derde beschermingscategorie van de Flora- en faunawet voor. Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van planten.

Amfibieën

Door de herinrichting van het plangebied gaat mogelijk een deel van het zomerleefgebied van enkele licht beschermde amfibieënsoorten verloren, zoals Bruine kikker en Gewone pad. In de omgeving van het plangebied is voldoende alternatief leefgebied aanwezig en na voltooiing kunnen enkele van de betreffende soorten mogelijk weer geschikt leefgebied vinden binnen het plangebied. Bovendien geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Er is geen sprake van negatieve effecten op middelzwaar en zwaar beschermde amfibieënsoorten. Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van amfibieën.

Reptielen

Het voorkomen van deze soortgroep in het plangebied is met gericht veldonderzoek onderzocht. Er zijn geen reptielen aangetroffen in MMC Donderen. Ten gevolge van de plannen treden er daarom geen effecten op ten aanzien van de soortgroep reptielen.

Vogels

Ten gevolge van de plannen worden sloop- en kapwerkzaamheden uitgevoerd die van tijdelijke invloed kunnen zijn op broedende vogels. Daarnaast kan sprake zijn van verstoring van broedende vogels ten gevolge van veranderend gebruik van het plangebied.

Tijdelijke effecten ten gevolge van sloop- en kapwerkzaamheden

De werkzaamheden hebben, afhankelijk van de tijd in het jaar, mogelijk een verstorend effect op vogels die in de bosschages en mogelijk in de gebouwen van het plangebied kunnen broeden. Verstoring van broedende vogels is niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet. De broedperioden van de betreffende vogelsoorten ligt binnen de periode van half maart tot

eind juli. Versturende werkzaamheden, zoals sloop, het kappen of snoeien van bosschages of bouwwerkzaamheden dienen daarom buiten de broedperiode te worden gestart.

Het is mogelijk om vooraf aan het broedseizoen te starten met de werkzaamheden. In dat geval zullen zich waarschijnlijk geen broedvogels in de directe omgeving daarvan vestigen door de verstoring die deze werkzaamheden tot gevolg hebben. Er is dan ook geen sprake van verstoring van nestplaatsen gedurende de broedperiode. Er dienen in dat geval extra maatregelen te worden genomen, waardoor niet alsnog broedgevallen ontstaan die kunnen worden verstoord. Deze maatregelen zijn gericht tegen de beschikbaarheid van potentieel broedbiotoop, zoals het vroegtijdig verwijderen van houtafval en het afdekken van bouwmaterialen. Wanneer toch een broedgeval ontstaat die kan worden verstoord, dienen de werkzaamheden te worden gestaakt tot na de broedperiode.

Buiten het broedseizoen vallen de meeste nestplaatsen niet onder de bescherming van de Flora- en faunawet, maar een aantal vogelsoorten maakt gedurende het gehele jaar gebruik van de nestplaats of keert jaarlijks terug op dezelfde plaats. Hun nesten en de functionele leefomgeving daarvan worden daarom het gehele jaar beschermd. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten, die indicatief is en niet uitputtend. In 2009 en 2010 zijn geen in gebruik zijnde nestplaatsen van de soorten die op deze lijst staan (onder meer roofvogels zoals de Buizerd) aangetroffen.

Effecten ten gevolge van de gebruiksverandering

Ten gevolge van een toename van verstoring door menselijke aanwezigheid kunnen in het broedseizoen mogelijk broedende vogels worden verstoord. Dit geldt tevens voor activiteiten waarvoor veel licht- of geluidsuitstraling uitgaat.

Wanneer met de verstoring wordt gestart voorafgaand aan het vogelbroedseizoen, houden vogels hiermee rekening in de keuze van hun nestplaats. Ten gevolge van de verstoring die uitgaat van deze activiteiten, zullen ze niet in de directe nabijheid daarvan gaan broeden. Als alternatief kan worden besloten om activiteiten die gepaard gaan met verstoring uitsluitend buiten het broedseizoen (dus buiten de periode half maart – eind juli) plaats te laten vinden. In beide gevallen worden conflicten met de Flora- en faunawet vermeden.

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn zwaar beschermd door de Flora- en faunawet op basis van de vermelding van deze soorten op bijlage IV van de Habitatrictlijn. Voor deze soorten geldt sinds 26 augustus 2009 dat een ontheffing op basis van het belang 'Ruimtelijke ontwikkeling' niet meer wordt verleend. Bij mogelijke conflicten met de Flora- en faunawet moeten daarom zoveel mogelijk maatregelen worden getroffen om negatieve effecten tegen te gaan.

Vleermuizen zijn, afhankelijk van de soort, meer of minder gevoelig voor lichtverstoring, maar in het algemeen geldt: hoe donkerder, hoe beter. Indien binnen het plangebied tijdens en na de werkzaamheden 's avonds en 's nachts extra buitenverlichting wordt gebruikt, is er een kans op lichtverstoring van (een deel van) het leefgebied van vleermuizen.

Foerageergebied

Er worden naar verwachting geen werkzaamheden verricht, die de kwaliteit van deze gebiedsfunctie voor vleermuizen benadeelt. Er dient echter rekening te worden gehouden met de mogelijkheid van lichtverstoring. Veel vleermuissoorten zijn gevoelig voor lichtverstoring (Kuijper et al. 2008, Alder 1993, Shirley et al. 2001). Het is daarom van

belang om uitstralende verlichting te voorkomen. In de eerste plaats kan dit worden bereikt door geen nieuwe lichtbronnen in het plangebied aan te brengen. Daarnaast is het mogelijk lampen te gebruiken met een beperkte en naar beneden gerichte lichtuitstraling. Ook kunnen eventuele lampen laag worden geplaatst en/of kan gebruik worden gemaakt van verlichting die alleen ingeschakeld wordt wanneer dat nodig is (zoals door gebruik van een sensor).

Indien lichtverstoring in het plangebied wordt voorkomen, veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van foerageergebied van vleermuizen.

Balts- en overwinteringsverblijfplaatsen

Er zijn in 2009 baltsende Gewone dwergvleermuizen aangetroffen in het plangebied MMC Donderen Deze dieren maken vermoedelijk gebruik van de in het plangebied aanwezige bunkers. Van de Gewone dwergvleermuis is bekend, dat deze soort regelmatig overwintert op plaatsen waar ook baltsverblijven aanwezig zijn. Het is daarom mogelijk dat sommige van de bunkers in het plangebied worden gebruikt als overwinteringsverblijf. De waarneming van een vleermuis door de gebruikers van de panden in het najaar van 2009 ondersteunt deze veronderstelling.

Wanneer de bunkers worden gesloopt, ondervindt de zwaar beschermde Gewone dwergvleermuis daar mogelijk negatieve effecten van, namelijk het verlies van en baltsverblijfplaatsen. Dit vormt een conflict op met de Flora- en faunawet. Het is niet mogelijk om voor vleermuizen een ontheffing te verkrijgen. Bij mogelijke conflicten met de Flora- en faunawet moeten daarom zoveel mogelijk maatregelen worden getroffen om negatieve effecten tegen te gaan. De initiatiefnemer van het plan (DLG) heeft aangegeven om negatieve effecten op vleermuizen te mitigeren door een van de bunkers op MMC Donderen in te richten als vleermuisverblijf. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op de wijze waarop mitigatie voor vleermuizen kan worden vormgegeven.

Vliegroutes

Er zijn in tijdens het veldwerk van 2009 en 2010 geen vliegroutes van vleermuizen aangetroffen in het plangebied. Er ontstaan daarom geen negatieve effecten ten aanzien van vleermuisvliegroutes ten gevolge van de plannen. Daarom leiden de plannen niet tot conflicten met de wetgeving ten aanzien van vleermuisvliegroutes.

Zomerblijfplaatsen

Er zijn in verschillende bunkers zomerverblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen: het onderhoudsgebouw (OG), bunkers A5, A6, A2 en A3 worden bewoond door Gewone dwergvleermuizen. Werkzaamheden, zoals sloop of werkzaamheden aan de spouwmuren, leiden tot verstoring van de aanwezige vleermuizen. Dit vormt een conflict met de Flora- en faunawet. Voor zwaar beschermde soorten, die tevens worden vermeld op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zoals vleermuizen) heeft het ministerie van LNV sinds 26 augustus 2009 bepaald, dat ruimtelijke ordening niet langer wordt gezien als een belang waarvoor een ontheffing van de Flora- en faunawet kan worden verkregen. Dit houdt in dat mitigatie noodzakelijk is om een conflict met de Flora- en faunawet te vermijden. In het kader van de plannen is voorzien, dat één of enkele van de aanwezige munitiebunkers worden ingericht als permanent vleermuisverblijf (zie de aanbevelingen in hoofdstuk 6 van dit rapport). De verwachting is dat de situatie voor vleermuizen binnen het MMC Donderen daardoor niet zal verslechteren en mogelijk zelfs zal verbeteren. Om deze redenen is er geen sprake meer van een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen.

Wel dient er bij de uitvoering van de werkzaamheden aan de bunkers rekening te worden gehouden met vleermuizen. Met betrekking tot de uitvoering van werkzaamheden worden in hoofdstuk 6 aanbevelingen gedaan.

Tot slot wordt opgemerkt, dat een deel van de bunkers een gebruiksverandering zal ondergaan, maar in fysieke zin grotendeels ongewijzigd blijft bestaan. De betreffende bunkers zullen naar verwachting hun functie voor vleermuizen kunnen behouden, mits de invliegopeningen onverlicht blijven.

Overige zoogdiersoorten

Licht beschermde soorten

Door de werkzaamheden wordt een deel van het leefgebied van enkele licht beschermde zoogdiersoorten verstoord. Voor de betreffende soorten is in de omgeving voldoende alternatief leefgebied aanwezig en na voltooiing zal een deel van het terrein opnieuw gebruikt kunnen worden. Bovendien geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Om deze reden veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van lichtbeschermde zoogdiersoorten.

Middelzwaar beschermde soorten

In 2009 en 2010 zijn keutels van Steenmarters gevonden. Er zijn geen aanwijzingen dat er van deze soort vaste verblijfplaatsen op het terrein van MMC Donderen aanwezig zijn. Wel maakt het plangebied deel uit van het foerageergebied van de Steenmarter. Deze middelzwaar beschermde soort ondervindt mogelijk effecten tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, omdat het plangebied ten gevolge van de werkzaamheden minder geschikt wordt. Door de toename van menselijke activiteit zal in het plangebied sprake zijn van een verstoringstoename, waardoor het gebied mogelijk minder geschikt wordt. Voor zowel de Steenmarter is in de directe omgeving voldoende alternatief leefgebied voorhanden. De soort staat bovendien bekend als een cultuurvolger. Mogelijk kan MMC Donderen ook na uitvoering van de plannen onderdeel blijven van het leefgebied van Steenmarters. Om deze reden veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van middelzwaar beschermde zoogdiersoorten.

Zwaar beschermde soorten (exclusief vleermuizen)

Er zijn in 2009 en 2010 geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van zwaar beschermde zoogdiersoorten (m.u.v. vleermuizen). Om deze redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van zwaar beschermde zoogdiersoorten (exclusief vleermuizen).

4.4. SAMENVATTENDE TABEL

In onderstaande tabel 1 is samengevat welke beschermde en kritische soorten (mogelijk) in het plangebied en omgeving voorkomen. Aangegeven is voor welke soorten ontheffing moet worden aangevraagd en of daarbij aanvullende voorwaarden gelden om negatieve effecten op de beschermde soorten te voorkomen.

Tabel 1.

Overzicht van beschermde en kritische planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de Flora- en faunawet en Rode Lijsten. De Rode Lijst heeft de categorieën: gevoelig(GE), kwetsbaar(KW), bedreigd(BE) en ernstig bedreigd(EB). Aanwezigheid: + =verblijfplaats aanwezig, f = foerageergebied aanwezig- = afwezig, (+) = mogelijk aanwezig gezien biotoop en verspreiding, maar niet vastgesteld.

Soorten per categorie Flora- en faunawet	Plan- gebied	Om- geving	Rode lijst met status	Ontheffingsaanvraag nodig?
Categorie 1 (lichte bescherming)				
Grasklokje, Brede wespenorchis	+	+	-	Nee
Gewone pad, Bruine kikker,	(+)	+	-	Nee
Bosspitsmuis, Aardmuis, Veldmuis, Bosmuis, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Ree, Egel, Vos, Mol en Haas	(+)	+	-	Nee
Categorie 2 (middelzware bescherming)				
Levendbarende hagedis	-	+	-	Nee
Steenmarter	f	+	-	Nee
Eekhoorn	-	+	-	Nee
Categorie 3: (zware bescherming)				
Poelkikker	-	+	kw	nee
Heikikker	-	+	kw	Nee
Adder	-	+	kw	Nee
Hazelworm	-	+	kw	Nee
Ringslang	-	+	kw	Nee
Das	-	+	-	Nee
Boommarter	-	+	kw	Nee
Gewone Dwergvleermuis	(+)	+	-	Nee, mits mitigatie plaatsvindt
Ruige dwergvleermuis	?	+	-	Nee
Rosse Vleermuis	?	+	-	Nee
Vogels				
Inheemse broedvogels	(+)	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Jaarrond beschermde nestplaatsen	?	+	+	Nee

5. CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de conclusies ten aanzien van de relevante beschermde gebieden en soorten uit het vorige hoofdstuk op een rij gezet en wordt aangegeven hoe de voorgenomen plannen zich verhouden tot de vigerende ecologische wet- en regelgeving.

5.1. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE GEBIEDEN

Natura 2000-gebieden

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen negatieve effecten op het Natura 2000-gebieden 'Norgerholt', gelegen op circa 5,5 kilometer van het plangebied. Om die reden veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Natuurbeschermingswet.

Ecologische Hoofdstructuur

Ten aanzien van de (provinciale) Ecologische Hoofdstructuur treden er naar verwachting geen belangrijke bezwaren op ten aanzien van de doelsoorten die horen bij de vastgestelde natuurdoeltypen, noch voor de wezenlijke waarden als rust, duisternis en dergelijke. Om die redenen veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflicten deze regelgeving.

Overige vormen van gebiedsbescherming

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflicten met overige (provinciale) regelgevingen.

5.2. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE SOORTEN

Licht beschermde planten, amfibieën- en zoogdiersoorten

De beoogde herinrichting veroorzaakt mogelijk negatieve effecten op enkele licht beschermde amfibieën- en zoogdiersoorten, zoals genoemd in paragraaf 3.2. Voor licht beschermde soorten geldt een vrijstelling van ontheffing bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De beoogde herinrichting veroorzaakt daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze soorten.

Vogels

De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits voldaan wordt aan de voorwaarde dat er geen verstoring van broedende vogels optreedt. In paragraaf 4.3 is uitgelegd hoe aan deze voorwaarde kan worden voldaan.

Effecten op vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd dienen nog nader in het veld te worden onderzocht. Hiervoor zijn veldbezoeken ingepland.

Middelzwaar- en zwaar beschermde reptielen

In het plangebied komen geen reptielen voor. Daarom leiden de plannen niet tot effecten ten aanzien van deze soortgroep, en treden er voor reptielen geen conflicten op met de Flora- en faunawet.

Vleermuizen

De beoogde plannen veroorzaakt een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen, ten aanzien van paarverblijven en zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuizen die in de bunkers aanwezig zijn. Er treedt ook verlies van zomerverblijfplaatsen op ten gevolge van de voorgenomen sloop van de bunkers. Door middel van mitigatie kunnen deze negatieve effecten worden weggenomen, waardoor ook de bezwaren vanuit de Flora- en faunawet vervallen. Dienst Landelijk Gebied heeft aangegeven één of meerdere munitiebunkers in te gaan richten als permanent vleermuisverblijf. De situatie zal hierdoor naar verwachting voor vleermuizen niet verslechteren en mogelijk zelfs verbeteren. Daardoor vervallen de bezwaren vanuit de Flora- en faunawet. In hoofdstuk 6 worden aanbevelingen gedaan ten aanzien van mitigatie voor vleermuizen.

Middelzwaar- en zwaar beschermde zoogdiersoorten (exclusief vleermuizen)

In het plangebied zijn sporen aangetroffen van Steenmarten (middelzwaar beschermd) Effecten ten gevolge van de plannen zijn niet van dien aard dat er conflicten met de Flora- en faunawet optreden. Er zijn geen aanwijzingen dat er verblijfplaatsen van zwaar beschermde zoogdieren zoals dassen in het plangebied aanwezig zijn.

6. MITIGATIE VAN NEGATIEVE EFFECTEN

Uitvoering van werkzaamheden aan de bunkers

Bij werkzaamheden verdient het de aanbeveling om voordat de bunker wordt gesloopt, eerst het dak te verwijderen en de spouwmuur te openen. De bunker dient daarna twee weken onaangeroerd te blijven, zodat de aanwezige vleermuizen een andere verblijfplaats kunnen betrekken. Ook kunnen werkzaamheden het beste na de kraamperiode worden uitgevoerd. De kraamperiode van vleermuizen eindigt rond begin augustus. Eventueel kan hierbij hulp van een terzake kundige (bijvoorbeeld een medewerker van Landschapsbeheer Drenthe, de Zoogdiervereniging of van een ecologisch adviesbureau) worden ingeschakeld.

Inrichten van een vleermuisbunker

In het kader van de voorgenomen plannen wordt een deel van de op het terrein van MMC Donderen aanwezige minutiebunkers gesloopt. Omdat hier verblijfplaatsen van vleermuizen in aanwezig zijn, levert dit effecten op ten aanzien van deze soortgroep. Middels het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen door het aanpassen van de inrichting van één van de aanwezige grondgedekte bunkers, kunnen deze negatieve effecten op vleermuizen worden voorkomen. Conflicten met de Flora- en faunawet worden dan voorkomen. In dit hoofdstuk worden op hoofdlijnen (en waar mogelijk concreter), aanbevelingen gedaan voor de vleermuisvriendelijke inrichting van een van de bunkers op het terrein van MMC Donderen.

Randvoorwaarden

Door Landschapsbeheer Groningen zijn de voorwaarden waaraan een winterverblijf voor vleermuizen moet voldoen op een rij gezet (Dillerop 2005):

- constante temperatuur tussen 0 en 10 ° Celsius;
- afwezigheid van tocht
- afgesloten voor predatoren (Bruine rat, Steenmarter of Bunzing)
- Hoge relatieve luchtvochtigheid, bij voorkeur 100 %;
- een voldoende groot volume van minimaal 35 m², maar bij voorkeur groter;
- Aanwezigheid van voldoende gaten en spleten in de muren en het plafond; deze bieden de vleermuizen goede hangplaatsen;
- Goede toegankelijkheid voor de vleermuizen; de invliegopening mag niet te veel worden geblokkeerd door bomen of bebouwing, en mag niet gericht zijn op een weg. Ook moet de invliegopening te allen tijde onverlicht zijn;
- Voldoende rust; dit is een heel belangrijke voorwaarde voor een succesvolle vleermuisbunker. De bunker moet niet vrij toegankelijk zijn voor (toevallige) passanten. Hierbij moet worden opgemerkt dat de bunker wel toegankelijk moet zijn voor onderzoekers, die 's winters de bunker kunnen contoleren op de aanwezigheid van vleermuizen. De bunker kan het best worden afgesloten met een stalen deur met slot (vandalisme bestendig).

Locatiekeuze

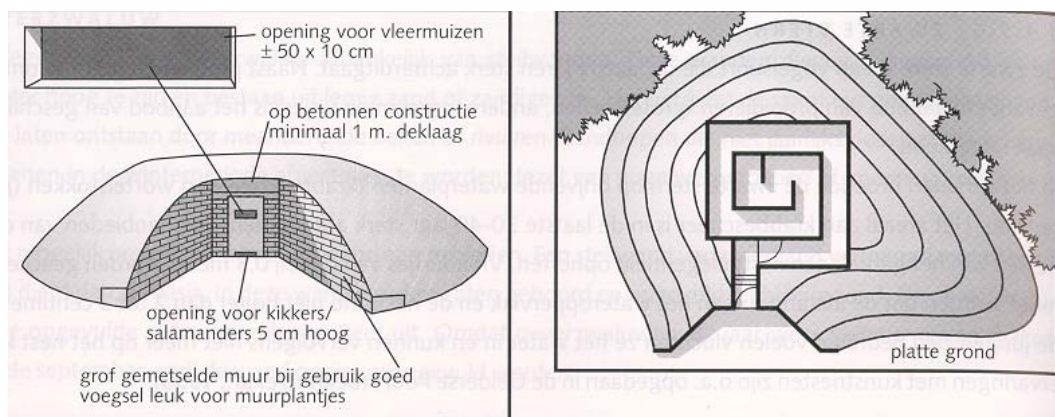
Omdat het van groot belang is dat een winterverblijf voor vleermuizen qua klimaat en luchtvochtigheid stabiel is, dient de vleermuisbunker in één van de twee grondgedekte bunkers te worden gerealiseerd. De grondlaag isoleert de bunker tegen temperatuurschommelingen en houdt de luchtvochtigheid op een constant, hoog niveau. De

bunkers die niet door een grondlaag zijn afgedekt, zijn veel minder geschikt als winterverblijf.

Vormgeving en inrichting

De ingang van de bunker kan het beste bestaan uit een goed afgesloten deur met dat ongewenste gasten tegengaat, maar tegelijkertijd wel monitoring in de winter mogelijk maakt. In de deur kan op ooghoogte een opening gemaakt worden van 30 centimeter breed bij 10 centimeter hoog. De ingang van de bunker dient vrij te zijn van opgaande vegetatie. In de bunker is het van belang, dat er voldoende plaatsen zijn voor vleermuizen om weg te kunnen kruipen. Deze plaatsen dienen te worden aangebracht aan het plafond en de wanden van de bunker. Geschikte hangplekken kunnen worden gemaakt door bijvoorbeeld 'graskeien' (tegels met openingen, die vaak in wegbermen worden verwerkt) aan de muren en het plafond te bevestigen. Daarbij geldt: hoe meer hangplekken hoe beter. Ook open voegen (zonder voegspecie) zijn geschikt als hangplek.

De kelder moet bedekt zijn met minimaal 1 meter aarde om een constante temperatuur in de kelder te garanderen. Het van belang te zorgen voor een tochtvrij en vochtig klimaat in de bunker. Daarbij is het gunstige als en een laagje water in de kelder komt staan om een hoge luchtvochtigheid te bevorderen. Om tocht tegen te gaan dient de inhoud van de bunker te worden opgedeeld in kleinere compartimenten. Dit kan door een soort doolhofstructuur in de bunker aan te brengen, bijvoorbeeld door muren (bij voorkeur van baksteen) in de bunker te metselen. Door de bakstenen binnenmuren niet te voegen ontstaan hangplekken voor overwinterende vleermuizen. Onderstaande figuur 2 geeft een voorbeeld van de inrichting van een geschikt vleermuisverblijf (naar Dillerop 2005).

Figuur 2.

Voorbeeld van de inrichting van een vleermuisbunker..

Monitoring en toezicht

Monitoring van eventueel overwinterende vleermuizen dient jaarlijks in de winter worden uitgevoerd. Dit kan het beste gedaan worden in overleg met de Vleermuiswerkgroep Drenthe. Deze werkgroep verzorgt de jaarlijkse monitoring van bekende winterverblijfplaatsen van vleermuizen in de provincie. Omdat Het duurt doorgaans enkele jaren voordat vleermuizen zich vestiging in nieuwe verblijfplaatsen. Het op regelmatige basis monitoren van de kelder is van belang, omdat zo kan worden nagegaan in hoeverre de kelder wordt gebruikt, en of aanpassingen in het ontwerp nodig zijn om de kelder geschikter te maken voor vleermuizen. Bovendien geeft regelmatige monitoring een waardevol inzicht in het populatieverloop van vleermuizen door de jaren heen, waardoor het een belangrijk instrument is in de uitvoering van soortbeschermingsmaatregelen.

LITERATUUR

- Alder, H. 1993. Licht- Hindernis auf Flugstraßen. Fledermaus- Gruppe Rheinfal Info 1993/1: 5- 7.
- Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingner, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff 2001. Handboek Natuurdoeltypen. Tweede geheel herziene editie. Rapport Experticeentrum LNV nr. 2001/020. Experticeentrum LNV, Wageningen.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. *Brachytron*, jaargang 11(2), augustus 2008. Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Heteren.
- Bruyne, R. de 2004. Nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys 1830, gebaseerd op gegevens tot het jaar 2002. EIS Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Dillerop, R. 2005. De bouw en inrichting van een Vleermuisbunker. Landschapbeheer Groningen, Groningen.
- DLG 2006. Handboek Militaire terreinen. 53 objecten geïnventariseerd. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2007. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
- Gent, A.H. & S.D. Gibson (eds.) 1998. Herpetofauna workers' manual. Joint Nature Conservation Committee, Peterborough.
- Kalkman, V.J. 2004. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar reacties van vogels. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Kuijper, D., J. Schut, D. van Dullemen, H. Toorman, N. Goossens, J. Ouwehand & H. Limpens 2008. Experimental evidence of light disturbance along the commuting routes of pond bats (*Myotis dasycneme*). *Lutra* 51 (1): 37-49.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Ministerie van LNV 2003. Ondernemen en de Flora- en faunawet. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV 2005. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata. – Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- RAVON 2007. Waarnemingenoverzicht 2006. RAVON 27: 46-64.

Shirley, M.D.F., V.L. Armitage, T.L. Barden, M. Gough, P.W.W. Lurz, D.E. Oatway, A.B. South & S.P. Rushton 2001. Assessing the impact of a Music festival on the emergence behaviour of a breeding colony of Daubenton's bats (*Myotis daubentonii*). *Journal of Zoology* 254: 367-373.

Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn 2004. De Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.

Geraadpleegde internetsites

- www.minlnv.nl
- www.drenthe.info
- www.ravon.nl
- www.gegevensautoriteitnatuur.nl

BIJLAGE 1 RELEVANTE NATUURWETGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Deze is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming (paragraaf 1) en soortbescherming (paragraaf 2).

1. GEBIEDSBESCHERMING

Gebiedsbescherming in Nederland is geregeld via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebieden en Beschermd Natuurmonumenten) en via regelgeving omtrent de Ecologische Hoofdstructuur en ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen).

1.1 Natuurbeschermingswet en Natura 2000

Natura 2000

Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie, dat wordt opgebouwd ter behoud en herstel van biodiversiteit. De Nederlandse Natura 2000 gebieden vormen een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Een aantal natuurgebieden is van bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de Noordse woelmuis, de Grote vuurvlieder en de Groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden: de Natuurbeschermingswet 1998.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Daarmee verankerde Nederland de gebiedsbescherming van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving. De Natura 2000 gebieden die in het kader van deze richtlijnen zijn vastgesteld, worden ook wel Vogelrichtlijn- c.q. Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones genoemd. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij de Provincie vergunning verleent. Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitattypen en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitattypen waarvoor een gebied is aangewezen, worden de 'kwalificerende waarden' genoemd.

De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor ieder Natura 2000 gebied een aanwijzingsbesluit moet worden opgesteld waarin heldere instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd. Op dit moment is nog bij veel Natura 2000 gebieden sprake van een ontwerp-aanwijzingsbesluit. Op basis daarvan worden de komende jaren beheerplannen ontwikkeld. Daarin is vastgelegd hoe habitattypen en soorten in een Natura 2000 gebied beschermd

worden en welke activiteiten in en om de Natura 2000 gebieden zijn toegestaan. Voor een aantal Natura 2000 gebieden is het beheerplan gereed en is het ontwerp-besluit omgezet in een aanwijzingsbesluit.

Beschermde Natuurmonumenten

Onder de huidige Natuurbeschermingswet is het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten en Beschermde Natuurmonumenten vervallen. Beide vallen onder de noemer Beschermde Natuurmonumenten. Als Beschermde Natuurmonumenten binnen Natura 2000 gebieden liggen, worden de natuurwaarden en het natuurschoon waarvoor deze gebieden onder de oude wet zijn aangewezen, opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000 gebied. Het oude beschermingsregime treedt terug. Handelingen in of rondom Beschermde Natuurmonumenten die buiten de Natura 2000 gebieden liggen, zijn verboden als ze schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of als ze het Beschermde Natuurmonument ontsieren. Dit geldt echter niet als de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

Externe werking

De kwaliteit van Natura 2000 gebieden is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Als een activiteit die buiten een beschermd gebied plaats zal vinden, negatieve gevolgen kan hebben voor een Natura 2000 gebied, moet deze beoordeeld worden. Locale en regionale overheden mogen in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor Natura 2000 gebieden inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Activiteiten op korte afstand van een Natura 2000 gebied kunnen kwalificerende soorten in het Natura 2000 gebied verstoren of verontrusten. Ook activiteiten op grotere afstand van een Natura 2000 gebied kunnen gevolgen hebben voor Natura 2000 gebieden, zoals hydrologische effecten (bijvoorbeeld als gevolg van grote grondwateronttrekkingen) en een toename van vliegverkeer. Verstoring treedt ook op wanneer kwalificerende soorten vanuit het Natura 2000 gebied gebruik maken van de omgeving en dat gebruik door ruimtelijke ontwikkelingen minder mogelijk wordt. Een dergelijke situatie kan zich voordoen bij een soort als de Wespandief, die binnen een straal van zeven kilometer rond zijn nest foerageergebieden bezoekt. Als een Natura 2000 gebied is aangewezen als broedgebied voor deze soort, zijn hiermee ook zijn foerageergebieden rond het Natura 2000 gebied beschermd. De bescherming van Natura 2000 gebieden is dus ook buiten de gebiedsgrenzen van kracht. Dit wordt aangeduid met de term externe werking.

Toetsing volgens de Natuurbeschermingswet

Als er nieuwe activiteiten in of nabij een Natura 2000 gebied plaatsvinden, moet oriënterend onderzoek uitwijzen of er een kans is dat deze significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000 gebieden hebben. Deze oriëntatie is de Voortoets. Er zijn drie uitkomsten daarvan mogelijk (ministerie van LNV 2005):

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
2. Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat een vergunning moet worden aangevraagd die vergezeld moet gaan van de zogenaamde Verslechterings- en verstoringstoets.
3. Er is een kans op een significant negatief effect. Dan moet een vergunningsprocedure worden gevolgd die vergezeld moet gaan van een Passende beoordeling. Hiervoor is

onderzoek nodig op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake. Als op grond hiervan wederom blijkt dat niet valt uit te sluiten dat het plan significante gevolgen heeft voor het gebied, kan de provincie slechts een vergunning verlenen als voldaan wordt aan de zogenaamde 'ADC-criteria'. Dat wil zeggen dat er geen alternatieven (A) voor het plan zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang (D) met het plan is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden (C) is gerealiseerd.

In een korte natuurtoets of quickscan is meestal de Voortoets opgenomen in de teksten over gebiedsbescherming. Een Verslechtings- en verstoringstoets of een Passende beoordeling valt buiten de reikwijdte van een quickscan.

1.2 Overige vormen van gebiedsbescherming

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De provincies zijn verantwoordelijk voor een invulling van de EHS is een provinciale EHS. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan, indien deze leiden tot aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied. In uitzonderingsgevallen kan de provincie de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te motiveren. Daarnaast dienen compenserende dan wel mitigerende maatregelen te worden uitgevoerd (ministerie van LNV 2003).

Op provinciaal niveau kan regelgeving zijn ontwikkeld om in weidegebieden mogelijkheden te creëren voor een extra bescherming van foeragerende watervogels tijdens de winter en weidevogels. Zo kunnen gebieden zijn aangewezen als ganzenfoerageergebied en/of weidevogelgebied. De bescherming van de overige natuurgebieden is veelal geregeld in bestemmingsplannen die zijn opgesteld krachtens de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

2. SOORTBESCHERMING

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet is de bescherming geregeld van soorten die in die wet zijn genoemd. Deze soorten zijn ingedeeld in beschermingscategorieën (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Daarnaast geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving de 'zorgplicht'. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een gewijzigde aanpak betreffende de beoordeling van ontheffingsaanvragen.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat iedereen dient te voorkomen dat zijn handelen nadelige gevolgen voor flora en fauna heeft. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden (artikel 2). De zorgplicht geldt altijd, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) zijn hierin opgenomen. De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te doden, verontrusten,

dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12).

Zorgvuldig handelen

'Zorgvuldig handelen' (artikelen 2b, 2c, 2d en 16c AMvB) gaat verder dan het voldoen aan de zorgplicht. Dit begrip is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd. Niet-zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een inspanning om te overzien wat de beoogde ingreep teweeg zal brengen. Een initiatiefnemer moet bijvoorbeeld altijd vooraf inventariseren welke beschermde, niet-vrijgestelde soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep is gepland. Ook moet hij in redelijkheid alles doen of laten om te voorkomen, of zoveel mogelijk te beperken, dat de artikelen 8-12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. De eerste stap daartoe is een goede planning, bijvoorbeeld om verstoring van dieren in de voortplantingstijd te voorkomen.

Beschermingsregimes

In 2005 is een aantal wijzigingen van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierdoor is het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren vastgelegd. Er zijn vier beschermingscategorieën, namelijk voor de soorten in tabel 1, 2 en 3 en de vogels. De indeling van de soorten is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van soorten in Nederland, waarbij ook de aangewezen onder de Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het gaat om de volgende beschermingscategorieën en de beoordeling voor projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling:

1. Licht beschermde soorten van tabel 1. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling.
2. Middelzwaar beschermde soorten van tabel 2. Dit zijn soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkeling vrijstelling mogelijk is, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door LNV goedgekeurde gedragscode.
3. Zwaar beschermde soorten van tabel 3. Bij verstoring daarvan kan een ontheffing nodig zijn.
4. Vogels.

Een ontheffing is een toestemming om in een bepaald geval af te kunnen wijken van een of meer verbodsbepalingen, zoals deze zijn vastgelegd in de artikelen 8 t/m 13 van de Flora- en faunawet.

Tabel 1.

Deze tabel bevat licht beschermde, algemeen voorkomende planten- en diersoorten, zoals Zwanenbloem, Bruine kikker, Bosmuis, Bunzing en Egel. De wetgever gaat ervan uit dat verlening van vrijstelling voor deze soorten geen afbreuk doet aan hun huidige, gunstige staat van instandhouding. Bij ruimtelijke ontwikkeling hoeft voor de verstoring van deze soorten geen ontheffing te worden aangevraagd. Uiteraard geldt wél de zorgplicht (zie hiervoor).

Tabel 2.

De tweede categorie betreft middelzwaar beschermde soorten. Hieronder is beschreven hoe met verstoring van deze soorten moet worden omgegaan bij gebruik van een gedragscode en zonder het gebruik daarvan.

Wanneer de beoogde werkzaamheden worden uitgevoerd volgens een gedragscode, hoeft voor de verstoring van soorten van tabel 2 geen ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode vermeldt hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen kan worden voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. De

gedragscode die voor vrijstelling is vereist, moet goedgekeurd zijn door LNV en van toepassing zijn op de beoogde activiteit. Op de site van LNV zijn alle goedgekeurde gedragscodes beschikbaar die door verscheidene brancheorganisaties zijn opgesteld. Er moet aantoonbaar volgens de gedragscode worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd moeten worden.

Als er geen gedragscode wordt gebruikt bij de uitvoering van de beoogde werkzaamheden, moet bij overtreding van de artikelen 8-12 een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan plaatsvindt, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dat inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden (omgevingscheck). Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied nodig is. De aanvraag wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door uw activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 2. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Tabel 3.

Dit betreft zwaar beschermde soorten. Deze tabel bevat de soorten die zijn vermeld in Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en de soorten die zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Wanneer ten aanzien van een of meer soorten uit Bijlage 1 of Bijlage IV verbodsbepalingen worden overtreden door een ruimtelijke ontwikkeling, kan een ontheffingsaanvraag nodig zijn, die wordt getoetst aan de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?
- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?

Voor een ontheffing moet aan alle criteria zijn voldaan.

Voor de Bijlage 1-soorten van tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van de belangen die in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten zijn genoemd. Bij een ruimtelijke ingreep kan het om de volgende belangen gaan:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.

- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor de Bijlage IV-soorten van tabel 3 geldt dat er alleen vrijstelling mogelijk is op grond van de wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn zijn genoemd. Deze zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 3. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Vogels

Tijdens werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de broedperiode van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen, maar van veel vogelsoorten is bekend dat de broedperiode ligt tussen half maart en half juli. Het is voor de wet van belang of broedgevallen aanwezig zijn die door de werkzaamheden kunnen worden verstoord. De meeste soorten zijn elk broedseizoen in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens de broedperiode onder bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor versturende werkzaamheden buiten de broedperiode is dus geen ontheffing nodig. Er is evenmin ontheffing nodig voor het nemen van maatregelen vooraf aan de broedperiode, die de vestiging van vogels voorkomen. Ontstaan er binnen of nabij het plangebied toch nesten die kunnen worden verstoord, dan dienen de werkzaamheden te worden gestaakt tot na de broedperiode.

Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het gehele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Er is in augustus 2009 door LNV een indicatieve lijst gepubliceerd van jaarrond beschermde vogelnesten, waarin vijf categorieën zijn te onderscheiden. Daarin zijn bijvoorbeeld Gierzwaluw, Kerkuil, Ransuil, Roek en Sperwer opgenomen. Eén van de categorieën betreft soorten die geen jaarrond beschermde verblijfplaats hebben, maar wel vaak terugkeren naar de locatie waar zij het vorige jaar gebroed hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zwaluw- en spechtensoorten.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de vogelsoorten op bovengenoemde lijst wordt gegarandeerd, hoeft er bij een verstoring geen ontheffing te worden aangevraagd. Dat betekent vrijwel altijd dat er een omgevingscheck van belang is om te kunnen bepalen of nabij het plangebied voldoende leefruimte beschikbaar is. Een deskundige bepaalt dan of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet het geval, dan moet, voor zover mogelijk, een alternatief nest worden geboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd.

Voor vogels geldt dat alleen ontheffing kan worden verkregen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Veiligheid van het luchtverkeer.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

2.2 Rode Lijsten

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit Nederlandse soorten die vanwege hun aantalsverloop of kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status. Wel verwacht het ministerie van LNV van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Een aantal Rode-Lijstsoorten is ondergebracht in de Flora- en faunawet. Op 26 augustus 2009 zijn wijzigingen uitgevoerd in de soortenlijsten van de Rode Lijst.

3. ECOLOGISCHE BEOORDELING

Bij een ecologische beoordeling dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio en/of beschermde soorten.

Gebiedsbescherming

Ten aanzien van gebiedsbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Liggen er beschermde (natuur)gebieden in het plangebied of nabije omgeving?
2. Heeft de activiteit mogelijk (significant) negatieve gevolgen voor de beschermde gebieden?
3. Zijn die gevolgen te voorkomen?
4. Welke consequenties heeft dat voor de plannen (conclusies)?

Binnen de Natuurbeschermingswet vormen de eerste drie vragen de zogenaamde 'Voortoets'.

Er wordt gebruik gemaakt van websites van LNV en de provincie om te bepalen waar de grenzen liggen van beschermde gebieden. Op de website van LNV zijn de gegevens beschikbaar van alle Natura 2000 gebieden, zoals het (ontwerp)aanwijzingsbesluit met de instandhoudingsdoelen en begrenzing.

Soortbescherming

Ten aanzien van soortbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Komen in het plangebied beschermde en kritische soorten en vegetaties voor?
2. Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?
3. Zijn er vanuit de wet- en regelgeving bezwaren tegen de plannen?

Relevante soorten en vegetaties

Voor de eerste stap zijn overzichtswerken, websites en andere bronnen geraadpleegd en is veldonderzoek uitgevoerd. Daarbij is vaak ook informatie van derden betrokken. Er is daarbij

vooral gelet op soorten die in het kader van de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet zijn beschermd, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijst en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten van het plangebied.

Bronnen

Voor de ecologische beoordeling wordt per soortgroep gebruik gemaakt van de meest recente informatiebronnen over de verspreiding van soorten in Nederland. Er wordt in een aantal overzichtswerken en op betrouwbare websites nagegaan welke bijzondere en beschermde planten- en diersoorten er in (de ruime omgeving van) het betreffende plangebied voorkomen.

Veldonderzoek

De natuurwaarden worden eveneens onderzocht aan de hand van een veldbezoek. Hierbij wordt gelet op (sporen van) de aanwezigheid van beschermde en kwetsbare soorten in het plangebied. Daarnaast wordt beoordeeld voor welke beschermde soorten (die in de omgeving kunnen voorkomen) de ecologische randvoorwaarden in het plangebied aanwezig zijn. Het veldonderzoek is tevens van belang om een inschatting te kunnen maken van effecten die samenhangen met de beoogde activiteiten tijdens en na voltooiing van de werkzaamheden.

Effecten en beoordeling

Na de beschrijving van de relevante soorten die in en nabij het plangebied voorkomen, volgt een overzicht van de te verwachten effecten van de ingreep op de ecologische kwaliteiten van het plangebied. Deze verstoringen kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. We maken hier volgens de voorschriften van LNV in Werken aan Natura 2000 (ministerie van LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (winst of verlies van habitats), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering). Het gaat in alle gevallen om effecten die een verstoring veroorzaken van de (beschermde) soorten en van de functionaliteit van hun leefgebied.

De beoordeling vindt plaats aan de hand van de natuurwetgeving (Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en Wet Ruimtelijke Ordening (i.c. Ecologische Hoofdstructuur). Bovendien kan een beoordeling nodig zijn ten aanzien van provinciale regelgeving, zoals betreffende ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Het kan nodig zijn dat de initiatiefnemer contact opneemt met de provincie wanneer effecten op kunnen treden ten aanzien van ganzenfoerageergebied en weidevogels. Indien negatieve effecten kunnen optreden ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000 gebied of een Beschermd Natuurmonument, kan het nodig zijn om een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet aan te vragen.

Wanneer verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kunnen worden overtreden, dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen in de plannen te worden opgenomen. Wanneer door dergelijke maatregelen de functionaliteit van het leefgebied gegarandeerd is, is er geen ontheffing nodig (paragraaf 2.1).